

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE CONSENSU EVANGELISTARUM.

LIBRI IV¹.

LIBER I².

DICTO BREVITER DE EVANGELISTARUM AUCTORITATE, NUMERO, ORDINE AC VARIA SCRIBENDI RATIONE AUGUSTINUS, PRIUSQUAM DE EORUMDEM CONSENSU AGAT, ILLIS HOC LIBRO OCCURRIT QUI VEL MOVENTUR CUR CHRISTUS IPSE NIHIL SCRIPSERIT, VEL FINGUNT SCRIPTOS AB IP SO FUISSE LIBROS DE MAGICIS; QUIQUE ADVERSUS EVANGELICAM DOCTRINAM JACITANT CHRISTI DISCIPULOS NON TANTUM MAGISTRO SUO AMPLIUS TRIBUISSE QUAM REVERA ERAT, DICENDO ILLUM DEUM; SED ETIAM DEORUM CULTUM PROHIBENDO, NON HOC DOCUISSE QUOD AB IP SO DIDICISSENT. CONTRA QUOS DOCTRINAM APOSTOLORUM EX PROPHETARUM ELOQUIIS VINDICAT, OSTENDENS DEUM ISRAEL SOLUM COLENDUM ESSE. QUI SOLES A ROMANIS QUOD DEOS ALIOS COLI SECUM VETARET, ANTE NON RECEPTUS, JAM DEMUM ROMANUM IMPERIUM SUO NOMINI SUBJUGAVIT, ATQUE APUD OMNES GENTES, UTI PER SUOS PROPHETAS FUTURUM PROMISERAT, IDOLA COMMUNIT PER EVANGELII PREDICATIONEM.

CAPUT I.

Evangeliorum auctoritas.

I. INTER omnes divinas auctoritates, quæ sanctis Literis continentur, Evangelium merito excellit. Quod enim

¹ Scripti versus Christi annum 400. — ² Retract. lib. 11, cap. 16.

Lex et Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonstratur. Cujus primi prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum et Salvatorem nostrum Jesum Christum etiam præsentem in carne viderunt. Qui non solum ea quæ ex ore ejus audita vel ab illo sub oculis suis operata, dicta et facta meminerant; verumetiam quæ prius quam illi per discipulatum adhæserant, in ejus nativitate, vel infantia, vel pueritia, divinitus gesta et digna memoria, sive ab ipso, sive a parentibus ejus, sive a quibuslibet aliis, certissimis indiciis et fidelissimis testimoniis requirere et cognoscere potuerunt; imposito sibi evangelizandi munere, generi humano annuntiare curarunt. Quorum quidam, hoc est Matthæus et Joannes, etiam scripta de illo, quæ scribenda visa sunt, libris singulis ediderunt.

II. Ac ne putaretur, quod attinet ad percipiendum et prædicandum Evangelium, interesse aliquid utrum illi annuntient, qui eundem Dominum hic in carne apparentem discipulatu famulante secuti sunt, an ii qui ex illis fideliter comperta crediderunt, divina providentia procuratum est per Spiritum sanctum, ut quibusdam etiam ex illis, qui primos Apostolos sequebantur, non solum annuntiandi, verumetiam scribendi Evangelium tribueretur auctoritas: hi sunt Marcus et Lucas. Cæteri autem homines, qui de Domini vel Apostolorum actibus aliqua scribere conati vel ausi sunt, non tales suis temporibus extiterunt, ut eis fidem haberet Ecclesia, atque in auctoritatem canonicam sanctorum Librorum eorum scripta reciperet: nec solum quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret; sed etiam quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ catholica atque apostolica regula fidei et sana doctrina condemnat.

CAPUT II.

Ordo Evangelistarum, et scribendi ratio.

III. Isti igitur quatuor Evangelistæ universo terrarum orbe notissimi, et ob hoc fortasse quatuor, quoniam quatuor sunt partes orbis terræ, per cujus universitatem Christi Ecclesiam dilatari, ipso sui numeri sacramento quodam modo declararunt, hoc ordine scripsisse perhibentur. Primum Matthæus, deinde Marcus, tertio Lucas, ultimo Joannes. Unde alius eis fuit ordo cognoscendi atque prædicandi, alius autem scribendi. Ad cognoscendum quippe atque prædicandum, primi utique fuerunt qui secuti Dominum in carne præsentem, dicentem audierunt, facientemque viderunt, atque ex ejus ore ad evangelizandum missi sunt. Sed in conscribendo Evangelio, quod divinitus ordinatum esse credendum est, ex numero eorum quos ante passionem Dominus elegit, primum atque ultimum locum duo tenuerunt, primum Matthæus, ultimum Joannes: ut reliqui duo qui ex illo numero non erant, sed tamen Christum in illis loquentem secuti erant, tanquam filii amplectendi, ac per hoc in loco medio constituti, utroque ab eis latere munirentur.

IV. Horum sane quatuor solus Matthæus hebræo scripsisse perhibetur eloquio, cæteri græco. Et quamvis singuli suum quemdam narrandi ordinem tenuisse videantur, non tamen unusquisque eorum velut alterius præcedentis ignarus voluisse scribere reperitur, vel ignorata prætermisisse quæ scripsisse alius invenitur; sed sicut unicuique inspiratum est, non superfluum cooperationem sui

laboris adjunxit. Nam Matthæus suscepisse intelligitur incarnationem Domini secundum stirpem regiam, et ple-
raque secundum hominum præsentem vitam facta et dicta
ejus. Marcus eum subsecutus, tanquam pedissequus et
breviator ejus videtur. Cum solo quippe Joanne, nihil
dixit; solus ipse, perpauca; cum solo Luca, pauciora;
cum Matthæo vero, plurima; et multa pene totidem at-
que ipsis verbis, sive cum solo, sive cum cæteris conso-
nante. Lucas autem circa sacerdotalem Domini stirpem
atque personam magis occupatus apparet. Nam et ad
ipsum David non regium stemma secutus ascendit, sed
per eos qui reges non fuerunt, exiit ad Nathan filium
David¹, qui nec ipse rex fuit. Non sicut Matthæus, qui
per Salomonem regem descendens², cæteros etiam reges
ex ordine persecutus est, servans in eis, de quo postea
loquemur, mysticum numerum.

~~~~~

CAPUT III.

*Matthæus cum Marco ad regiam, Lucas ad sacer-
dotalem Christi personam intentionem retulit.*

V. DOMINUS enim Jesus Christus, unus verus rex et unus
verus sacerdos; illud ad regendos nos, istud ad expian-
dos, has duas personas apud Patres singillatim commen-
datas suam figuram egisse declaravit, sive titulo illo qui
cruci ejus superfixus erat, « Rex Judæorum; » unde ar-
cano instinctu Pilatus respondit, « Quod scripsi, scripsi³: »
prædictum quippe erat in Psalmis: « Ne corrumpas ti-
tuli inscriptionem⁴: » sive quod ad personam sacerdo-

¹ Luc. iii, 31. — ² Matth. i, 6. — ³ Joan. xix, 21, 22. — ⁴ Psal. lxxiv, 1.

tis attinet, in eo quod nos offerre atque accipere docuit;
unde prophetiam de se præmisit dicentem: « Tu es sa-
cerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech¹. »
Multisque aliis documentis divinarum Scripturarum rex
et sacerdos Christus apparet. Hinc et ipse David, cujus
non frustra crebrius filius dictus est, quam filius Abrahæ,
et quem communiter tenuerunt Matthæus et Lucas, ille
a quo per Salomonem descenderet, iste ad quem per Na-
than ascenderet, quanquam aperte rex fuit, figuravit ta-
men et sacerdotis personam, quando panes propositionis
manducavit, quos non licebat manducare nisi solis sa-
cerdotibus². Huc accedit quod solus etiam Lucas Mariam
commemorat ab Angelo manifestatam cognatam fuisse
Elisabeth, quæ uxor erat Zachariæ sacerdotis. De quo
idem scripsit, quod eam de filiabus Aaron, hoc est, de
tribu sacerdotum, habebat uxorem³.

VI. Cum ergo Matthæus circa regis, Lucas circa sacer-
dotis personam gereret intentionem, utrique humanita-
tem Christi maxime commendarunt. Secundum hominem
quippe Christus et rex et sacerdos effectus est, cui dedit
Deus sedem David patris sui, ut regni ejus non esset finis⁴,
et esset ad interpellandum pro nobis mediator Dei et ho-
minum homo Christus Jesus⁵. Non autem habuit tan-
quam breviatorem conjunctum Lucas, sicut Marcum Mat-
thæus. Et hoc fortasse non sine aliquo sacramento, quia
regum est non esse sine comitum obsequio: unde ille
qui regiam personam Christi narrandam susceperat, ha-
buit sibi tanquam comitem adjunctum, qui sua vestigia
quodam modo sequeretur. Sacerdos autem quoniam in
sancta sanctorum solus intrabat, propterea Lucas, cujus
circa sacerdotium Christi erat intentio, non habuit tan-

¹ Psal. cix, 4. — ² 1 Reg. xxi, 4, et Matth. xii, 4. — ³ Luc. i, 5 et 36.
— ⁴ Ibid. 32, 33. — ⁵ 1 Tim. ii, 5.

quam socium subsequentem, qui suam narrationem quodam modo breviaret.

CAPUT IV.

Joannes ipsius Divinitatem exprimendam curavit.

VII. TRES tamen isti Evangelistæ in his rebus maxime diversati sunt, quas Christus per humanam carnem temporaliter gessit: porro autem Joannes ipsam maxime divinitatem Domini, qua Patri est æqualis, intendit, eamque præcipue suo Evangelio, quantum inter homines sufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe a tribus istis superius fertur, ita ut hos videas quodam modo in terra cum Christo homine conversari; illum autem transcendisse nebulam, qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum coelum, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret, « In principio Verbum Deum apud » Deum, per quem facta sunt omnia; » et ipsum agnosceret carnem factum, ut habitaret in nobis¹: quod acciperet carnem, non quod fuerit mutatus in carnem, nisi enim carnis assumptio servata incommutabili Divinitate facta esset, non diceretur: « Ego et Pater unum sumus²: » neque enim Pater et caro unum sunt. Et hoc de se ipso Domini testimonium solus idem Joannes commemoravit: et, « Qui me vidit, vidit et Patrem: » et, « Ego in Patre, et Pater in me est³: » et, « Ut sint unum, sicut » et nos unum sumus⁴: » et, « Quæcumque Pater facit, » hæc eadem et Filius facit similiter⁵: » et si qua alia

¹ Joan. 1, 1, 3 et 14. — ² Id. x, 30. — ³ Id. xiv, 9, 10. — ⁴ Id. xvii, 22. — ⁵ Id. v, 19.

sunt, quæ Christi divinitatem, in qua æqualis est Patri, recte intelligentibus intiment, pene solus Joannes in Evangelio suo posuit: tanquam qui de pectore ipsius Domini, super quod discumbere in ejus convivio solitus erat¹, secretum divinitatis ejus uberius et quodam modo familiarius biberit.

CAPUT V.

Virtutes duæ, circa contemplativam Joannes, circa activam Evangelistæ alii versantur.

VIII. PROINDE cum duæ virtutes propositæ sint animæ humanæ, una activa, altera contemplativa; illa qua itur, ista qua pervenitur; illa qua laboratur, ut cor mundetur ad videndum Deum, ista qua vacatur et videtur Deus: illa est in præceptis exercendæ vitæ hujus temporalis, ista in doctrina vitæ illius sempiternæ. Ac per hoc illa operatur, ista requiescit: quia illa est in purgatione peccatorum, ista in lumine purgatorum. Ac per hoc in hac vita mortali, illa est in opere bonæ conversationis: ista vero magis in fide, et apud perpaucos per speculum in ænigmate, et ex parte in aliqua visione incommutabilis veritatis². Hæc duæ virtutes in duabus uxoribus Jacob figuratæ intelliguntur³. De quibus adversus Faustum Manichæum pro modulo meo, quantum illi operi sufficere videbatur, disserui⁴. Lia quippe interpretatur Laborans, Rachel autem Visum principium. Ex quo intelligi datur, si diligenter advertas, tres Evangelistas tem-

¹ Joan. xiii, 23. — ² 1 Cor. xiii, 12. — ³ Gen. xxix. 23 et 28. — ⁴ Lib. xxii, c. 52.

poralia facta Domini et dicta, quæ ad informandos mores vitæ præsentis maxime valerent, copiosius persecutos, circa illam activam virtutem fuisse versatos; Joannem vero facta Domini multo pauciora narrantem, dicta vero ejus, ea præsertim quæ Trinitatis unitatem et vitæ æternæ felicitatem insinuarent, diligentius et uberius conscribentem, in virtute contemplativa commendanda, suam intentionem prædicationemque tenuisse.

CAPUT VI.

Quatuor animalia ex Apocalypsi de quatuor Evangelistis alii aliis aptius intellexerunt.

IX. UNDE mihi videntur, qui ex Apocalypsi illa quatuor animalia ad intelligendos quatuor Evangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi, qui leonem in Matthæo, hominem in Marco, vitulum in Luca, aquilam in Joanne intellexerunt, quam illi qui hominem Matthæo, aquilam Marco, leonem Joanni tribuerunt. De principiis enim librorum quamdam conjecturam capere voluerunt, non de tota intentione Evangelistarum, quæ magis fuerat perscrutanda. Multo enim congruentius ille, qui regiam Christi personam maxime commendavit, per leonem significatus accipitur: unde et in Apocalypsi cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum est: « Vicit Leo de tribu Juda ¹. » Secundum Matthæum enim et Magi narrantur venisse ab Oriente ad regem quærendum et adorandum, qui eis per stellam natus apparuit:

¹ Apoc. v, 5.

et ipse rex Herodes regem formidat infantem, atque ut eum possit occidere, tot parvulos necat¹. Quod autem per vitulum Lucas significatus sit, propter maximam victimam sacerdotis, neutri dubitaverunt. Ibi enim a sacerdote Zacharia incipit sermo narrantis: ibi cognatio Mariæ et Elisabeth commemoratur²: ibi sacramenta primi sacerdotii in infante Christo impleta narrantur: et quæcumque alia possunt diligenter adverti, quibus appareat Lucas intentionem circa sacerdotis personam habuisse. Marcus ergo, qui neque stirpem regiam, neque sacerdotalem vel cognationem vel consecrationem narrare voluit³, et tamen in eis versatus ostenditur quæ homo Christus operatus est, tantum hominis figura in illis quatuor animalibus significatus videtur. Hæc autem animalia tria sive leo, sive homo, sive vitulus, in terra gradiuntur: unde isti tres Evangelistæ in his maxime occupati sunt⁴, quæ Christus in carne operatus est, et quæ præcepta mortalis vitæ exercendæ carnem portantibus tradidit. At vero Joannes super nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat; et lucem incommutabilis veritatis acutissimis atque firmissimis oculis cordis intuetur.

¹ Matth. xi, 1 et 18. — ² Luc. 1, 5 et 30, et ii, 23. — ³ Marc. 1. —

⁴ Vide Tract. xxxvi, in Joan.

CAPUT VII.

Causa suscepti operis de Evangelistarum consensu.

— *Occurritur iis qui dicunt Christum nihil scripsisse, Discipulos vero ejus Deum illum prædicando, mentitos fuisse.*

X. Has Domini sanctas quadrigas, quibus per orbem vectus subigit populos leni suo jugo, et sarcinæ levi, quidam vel impia vanitate, vel imperita temeritate calumniis appetunt, ut eis veracis narrationis derogent fidem, per quos christiana religio disseminata per mundum, tanta fertilitate provenit, ut homines infideles jam inter se ipsos calumnias suas mussitare vix audeant, compressi fide gentium et omnium devotione populorum. Verumtamen quia nonnullos adhuc calumniosis disputationibus suis, vel retardant a fide ne credant, vel jam credentes, quantum potuerint, agitando perturbant; nonnulli autem fratres salva fide nosse desiderant quid talibus respondeant quæstionibus, vel ad profectum scientiæ suæ, vel ad illorum vaniloquia refellenda; inspirante atque adjuvante Domino Deo nostro, (quod utinam et ipsorum saluti prosit,) hoc opere demonstrare suscepimus errorem vel temeritatem eorum, qui contra Evangelii quatuor libros, quos Evangelistæ quatuor singulos conscripserunt, satis argutas criminationes se proferre arbitrantur: quod ut fiat, quam non sibi adversentur iidem scriptores quatuor, ostendendum est. Hoc enim solent quasi palmare suæ vanitatis objicere, quod ipsi Evangelistæ inter se ipsos dissentiant.

XI. Sed illud prius discutiendum est, quod solet nonnullos movere, cur ipse Dominus nihil scripserit, ut aliis de illo scribentibus necesse sit credere. Hoc enim dicunt illi vel maxime pagani, qui Dominum ipsum Jesum Christum culpæ aut blasphemare non audent, eique tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tanquam homini: Discipulos vero ejus dicunt magistro suo amplius tribuisse quam erat, ut eum Filium Dei dicerent, et Verbum Dei per quod facta sunt omnia, et ipsum ac Deum Patrem unum esse: ac si qua similia sunt in apostolicis litteris, quibus eum cum Patre unum Deum colendum esse didicimus. Honorandum enim tanquam sapientissimum virum putant: colendum autem tanquam Deum negant.

XII. Cum ergo quærunt, quare ipse non scripserit, videntur parati fuisse hoc de illo credere; quod de se ipse scripsisset, non quod alii de illo pro suo arbitrio prædicassent. A quibus quæro, cur de quibusdam nobilissimis philosophis suis hoc crediderint, quod de illis eorum discipuli scriptum memoriæ reliquerunt, cum de se ipsi nihil scripsissent? Nam Pythagoras, quo in illa contemplativa virtute nihil tunc habuit Græcia clarius, non tantum de se, sed nec de ulla re aliquid scripsisse perhibetur. Socrates autem, quem rursus in activa, qua mores informantur, omnibus prætulit, ita ut testimonio quoque dei sui Apollinis omnium sapientissimum pronuntiatum esse non taceant, Æsopi fabulas pauculis versibus persecutus est, verba et numeros suos adhibens rebus alterius, usque adeo nihil scribere voluit, ut hoc se coactum imperio sui dæmonis fecisse dixerit, sicut nobilissimus discipulorum ejus Plato commemorat: in quo tamen opere maluit alienas quam suas exornare sententias. Quid igitur causæ est, cur de istis hoc credant, quod de illis discipuli eorum litteris commendarunt, et de Christo nolint cre-

dere quod ejus de illo Discipuli conscripserunt? præsertim cum ab eo cæteros homines sapientia superatos esse fateantur, quamvis eum fateri Deum nolint. An vero illi, quos isto multo inferiores fuisse non dubitant, veraces de se discipulos facere potuerunt, et iste non potuit? Quod si absurdissime dicitur, credant de illo quem sapientem fatentur, non quod ipsi volunt, sed quod apud eos legunt, qui ea quæ scripserunt, ab illo sapiente didicerunt.

CAPUT VIII.

Si fama narrante Christus creditur sapientissimus, cur majori fama prædicante non credatur Deus.

XIII. DEINDE dicant, unde saltem quod sapientissimus fuerit, nosse vel audire potuerunt? Si fama disseminante, certiorne de illo nuntia fama est, quam Discipuli ejus, quibus eum prædicantibus ipsa per totum mundum fama fragravit? Postremo famam præferant famæ, et ei famæ de illo credant quæ major est. Ea quippe fama, quæ de catholica Ecclesia, quam stupent toto orbe diffusam, mirabili claritate dispergitur, tenues istorum rumores incomparabiliter vincit: ea porro fama tam magna, tam celebris, ut eam timendo isti trepidas et tepidas contraditiunculas in sinu suo rodant, jam plus metuentes audiri, quam volentes credi, Filium Dei unigenitum et Deum prædicat Christum, per quem facta sunt omnia: si ergo famam eligunt testem, cur non hanc eligunt, quæ tanta claritate præfulget? si Scripturam, cur non Evangelicam, quæ tanta auctoritate præpollet? Nos certe hæc de diis

eorum credimus, quæ habet et scriptura eorum antiquior, et fama celebrior. Quæ si adoranda sunt, cur ea rident in theatris? Si autem ridenda sunt, plus ridendum est cum adorantur in templis. Restat ut ipsi velint testes esse de Christo, qui sibi auferunt meritum sciendi quid loquantur, loquendo quod nesciunt. Aut si aliquos libros se habere dicunt, quos eum scripsisse asserant, prodant eos nobis. Profecto enim utilissimi et saluberrimi sunt, quos, ut ipsi fatentur, vir sapientissimus scripsit. Si autem timent eos proferre, utique mali sunt: porro si mali sunt, non eos sapientissimus scripsit: sapientissimum autem Christum fatentur: non ergo Christus tale aliquid scripsit.

CAPUT IX.

Quidam fingunt Christum scripsisse libros de magicis.

XIV. ITA vero isti desipiunt, ut illis libris, quos eum scripsisse existimant, dicant contineri eas artes, quibus eum putant illa fecisse miracula, quorum fama ubique pererebuit: quod existimando se ipsos produnt quid diligant, et quid affectent. Quandoquidem Christum propterea sapientissimum putant fuisse, quia nescio quæ illicita noverat, quæ non solum disciplina christiana, sed etiam ipsa terrenæ reipublicæ administratio jure condemnat. Et certe qui tales Christi libros se legisse affirmant, cur ipsi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus fecisse mirantur?

CAPUT X.

Eosdem libros Petro et Paulo inscriptos quidam delirant. — Pueri in Lectorum gradu.

XV. Quid quod etiam divino iudicio sic errant quidam eorum, qui talia Christum scripsisse vel credunt, vel credi volunt, ut eosdem libros ad Petrum et Paulum dicant, tanquam epistolari titulo prænotatos. Et fieri potest, ut sive inimici nominis Christi, sive qui ejusmodi execrabilibus artibus de tam glorioso nomine pondus auctoritatis dare se posse putaverunt, talia sub Christi et Apostolorum nomine scripserint: in qua fallacissima audacia sic excæcati sunt, ut etiam a pueris, qui adhuc pueriliter in gradu Lectorum christianas litteras norunt, merito rideantur.

XVI. Cum enim vellent tale aliquid fingere Christum scripsisse ad Discipulos suos, cogitaverunt ad quos potissimum scribere potuisse facile crederetur, tanquam ad illos qui ei familiarius adhæsissent, quibus illud quasi secretum digne committeretur: et occurrit eis Petrus et Paulus, credo quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderent; quia merita Petri et Pauli etiam propter eundem passionis diem celebrius solemniter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Christum et Apostolos ejus non in sanctis codicibus, sed in pictis parietibus quæsierunt: nec mirum si a pingentibus fingentes decepti sunt. Toto enim tempore, quo Christum in carne mortali cum suis Discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus ejus, quem post passionem suam, post res-

surrectionem, post ascensionem, post missum de cœlis Spiritum sanctum, post multorum Judæorum conversionem et mirabilem fidem, post lapidationem Stephani diaconi et martyris, cum adhuc Saulus appellaretur, et eos qui in Christum crediderant¹, graviter persequeretur, de cœlo vocavit, et suum Discipulum atque Apostolum fecit. Quomodo igitur potuit libros, quos antequam moreretur eum scripsisse putari volunt, ad discipulos, tanquam familiarissimos, Petrum et Paulum scribere, cum Paulus nondum fuerit discipulus ejus?

CAPUT XI.

In eos qui somniant Christum magica arte populos ad se convertisse.

XVII. Illud quoque attendant, qui magicis artibus tanta eum potuisse, et nomen suum ad populos in se convertendos arte ipsa consecrasset delirant, utrum potuerit magicis artibus tantos Prophetas divino Spiritu, antequam in terra nasceretur, implere, qui de illo talia futura prælocuti sunt, qualia jam præterita in Evangelio legimus, et qualia in orbe terrarum præsentia nunc videmus? Neque enim si magicis artibus fecit ut coleretur et mortuus, magus erat antequam natus: cui propheta venturo gens una deputata est, cujus reipublica tota administratio prophetia esset illius regis venturi, et civitatem cœlestem ex omnibus gentibus condituri.

¹ Act. ix, 1-36.

CAPUT XII.

Judæorum Deus, illis subjugatis, ideo non fuit a Romanis receptus, quod is juberet se solum coli, simulacris deletis.

XVIII. PROINDE illius Hebrææ gentis ad prophetandum Christum, sicut dixi, deputatæ nullus alius deus erat, nisi Deus unus, Deus verus, qui fecit cælum et terram et omnia quæ in eis sunt: quo offenso sæpe suis hostibus subdebantur: nunc etiam pro gravissimo scelere occisi Christi, ex ipsa Jerosolyma, quod erat regni eorum caput, penitus eradicati, et romano imperio subjugati sunt. Solebant autem Romani deos gentium quas subjugabant, colendos propitiare, et eorum sacra suscipere. Hoc de Deo gentis Hebrææ, cum eam vel oppugnaverunt vel vicerunt, facere noluerunt. Credo quod videbant, si ejus Dei sacra reciperent, qui se solum, deletis etiam simulacris, coli juberet, dimittenda esse omnia quæ prius colenda susceperant, quorum religionibus imperium suum crevisse arbitrabantur. In quo eos plurimum fallacia dæmonum decipiebat: nam utique intelligere debebant, occulta Dei veri voluntate, penes quem rerum summa potestas est, sibi datum et auctum regnum, non illorum deorum favore, qui si aliquid in hac re potestatis habuissent, suos potius protexissent, ne a Romanis superarentur, aut ipsos eis Romanos edomitos subjugassent.

XIX. Neque enim possunt dicere pietatem ac mores suos a diis gentium, quas vicerunt, dilectos et electos. Nunquam hoc dicent, si primordia sua recolant, facino-

rosorum asylum et Romuli fratricidium. Neque enim quando asylum constituerant Remus et Romulus, ut quisquis cujuslibet sceleris reus eo confugisset, inultum haberet commissum, præcepta penitentiae dederunt ad sanandas animas miserorum: ac non potius collectam timentium manum contra suas civitates, quarum leges timebant, mercede impunitatis armarunt: aut quando Romulus fratrem, qui nihil in eum mali perpetrarat, occidit, justitiam vindicandi, ac non principatum dominandi cogitavit. Ita-ne istos mores dilexerunt dii, hostes suarum civitatum favendo hostibus earum? Quin potius nec illas deserendo presserunt, nec ad istos transeundo eos aliquid adjuverunt; quia non habent in potestate regnum dare et auferre: sed Deus unus et verus hoc agit occulto judicio, non continuo beatos factururus, quibus terrenum regnum dederit; nec continuo miseros quibus ademerit; sed beatos vel miseros propter aliud et aliunde faciens, temporalia regna atque terrena quibus voluerit, et quandiu voluerit, secundum prædestinatum ordinem sæculorum, vel sinendo vel donando distribuit.

CAPUT XIII.

Judæos cur Deus passus est subjugari.

XX. UNDE nec illud possunt dicere: Cur ego Deus Hebræorum, quem summum et verum Deum dicitis, non solum eis Romanos non subjugavit, sed nec ipsos Hebræos, ne a Romanis subjugarentur adjuvit? Præcesserunt enim manifesta peccata eorum, propter quæ illis hoc eventurum Prophetæ tanto ante prædixerunt; et